

<https://www.zman.co.il/212947/>

זמן ישראל

החלטת בג"ץ בעניין פרס ישראל לגולדרייך נגועה בפחדנות

מתוך רצון להימנע מעימות נוסף מול הרשות המבצעת, בג"ץ אימץ את עמדתו של היועמ"ש לאפשר לשר החינוך פרק זמן של 30 יום לשקול את עמדתו לגבי הענקת פרס ישראל לפרופ' עודד גולדרייך • ההחלטה שוברת מסורת רבת שנים לפיה בג"ץ לא מתערב בשיקולים המקצועיים של ועדת הפרס • כעת, חזקה על גלנט שיעדיף להעניק את הפרס לגולדרייך במרתף אפלולי מאשר באירוע חגיגי • פרשנות

יובל יועז 12/04/2021 13:08

בפברואר 2020 פירסם שר החינוך רפי פרץ הודעה חגיגית: הזוכה בפרס ישראל בתחום הספרות התורנית, הודיע השר, הוא הרב יעקב אריאל. ועדת הפרס כתבה בנימוקיה כי "הרב אריאל ראוי לקבל את הפרס על היקף היצירה התורנית שיש בה מגוון נושאים בארבעת חלקי שולחן ערוך. תרומתו של הרב אריאל ניכרת בהיותה פסיקת הלכה למעשה בחיים המודרניים".

האגודה למען הלהט"ב עתרה לבג"ץ בדרישה לבטל את הפרס לרב אריאל, בטענה כי לאריאל היסטוריה של התבטאויות בוטות ומשתלחות כלפי קהילת הלהט"ב, המטילות דופי בחברי הקהילה. אריאל עומד מאחורי היוזמה ל"טיפול המרה", והוא חזר וטען כי "משפחה נורמטיבית מורכבת מאב, אם וילדים", הצהיר כי "כשאין לאדם קשר טבעי למין האחר זאת נכות" וקרא להימנע מלהשכיר דירות לזוג לסביות.

בג"ץ **דחה את העתירה** וקבע כי אין להתערב בהחלטת ועדת הפרס. "לאורך השנים ניתן פרס ישראל גם למי שהחזיק בדעות אישיות שנויות במחלוקת", כתבו השופטים, "ולעתים אף קיצוניות ומעוררות שאט נפש, ובית משפט זה נמנע מלהתערב. לוועדת הפרס נתון שיקול דעת רחב ביותר, בהיותה גוף המונחה משיקולים מקצועיים ובידיו הידע והנתונים לקבל החלטה".

זוכי פרס ישראל לשנת 2017 עם נשיא המדינה ראובן ריבלין. הרב יעקב אריאל עומד, שני מימין (צילום: מארק ניימן/לע"מ)

הענקת פרס ישראל לרב חשוך וקנאי עוררה זעם מצד קבוצות באוכלוסייה, אך לפסק דינו של בג"ץ לא היה שום היבט תקדימי. זה שנים רבות מוגשות עתירות לבג"ץ נגד זכייתם של אנשים שונים בפרס היוקרתי, ופעם אחר פעם בג"ץ דוחה את העתירות באותו נימוק – להתבטאויות של מועמדים לפרס בנושאים שאינם נוגעים במישרין לפועלם המקצועי, אין

מקום במערך השיקולים שעל ועדת הפרס לשקול.

הסיבה לכך כפולה: הן משום שהפרס אמור לשקף את ההצטיינות המקצועית של הזוכים ותו לא, והן כדי להימנע מפגיעה בחופש הביטוי של הזוכים.

כך היה גם בשנת 2008, בעת שהוגשה עתירה נגד זכייתו של פרופ' זאב שטרנהל בפרס ישראל לחקר מדע המדינה. העתירה הוגשה בשל מאמר שכתב ב"הארץ" בשנת 2001 שנתפס כתומך במאבק המזוין של הפלסטינים נגד ישראל.

"קשה שלא לראות את מניעת הפרס ממי שנמצא ראוי לו בשל הישגיו המקצועיים, אך על בסיס עמדות שהביע, כפגיעה בחופש הביטוי", כתבה השופטת עדנה ארבל בפסק הדין [שדחה את העתירה](#).

פרופ' זאב שטרנהל (צילום: יוסי זמיר/פלאש90)

"תוצאה שכזו יש לה אפקט של סתימת פיות שאין לה מקום במשטר דמוקרטי. האינטרס הציבורי הוא כי בשיח הציבורי ישתתפו ויביעו דעותיהם בחופשיות, גם אם אלה לעתים צורמות ובלתי מקובלות, אזרחים רבים ככל הניתן, ובפרט מלומדים ואנשי אקדמיה שהידע והמחקרים שהם עורכים יש בהם כדי להעשיר את השיח הציבורי".

"תוצאה שכזו יש לה אפקט של סתימת פיות שאין לה מקום במשטר דמוקרטי. האינטרס הציבורי הוא כי בשיח ישתתפו ויביעו דעותיהם בחופשיות, גם אם אלה לעתים צורמות ובלתי מקובלות, אזרחים רבים ככל הניתן"

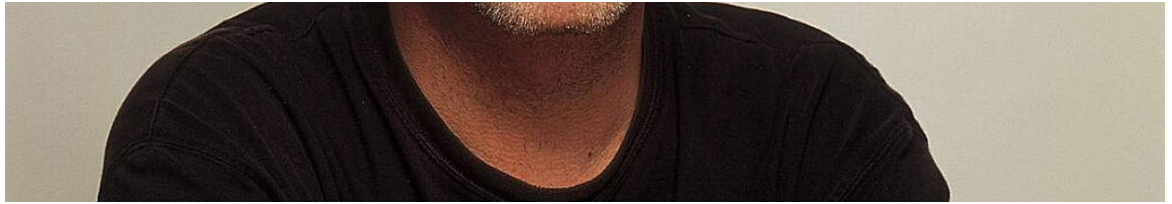
עוד עתירות שנדחו לאורך השנים נגד החלטות להעניק את פרס ישראל לאישים שונים: נגד פרס ישראל **לסופר עמוס עוז**; לשרה לשעבר **שולמית אלוני**; לעסקן הספורט **שמעון מזרחי**; ולאמן **יגאל תומרקין**.

יוצא הדופן הוא פסק הדין בעניין העיתונאי **שמואל שניצר**, שהתבטא בגנות העלאת אנשי הפלאשמורה – ואף הורשע על כך בהיבט האתי במועצת העיתונות. בג"ץ קבע כי דבריו אלה רלוונטיים לשיקול בדבר זכאותו לפרס בתחום העיתונות.

מהלך מקארטיסטי

העיקרון היסודי, הגורס שאין מערבים שיקולים שאינם מקצועיים בהחלטות בעניין הענקת פרס ישראל, נשכח ביום חמישי האחרון, בדיון בבג"ץ בעתירה בעניין הענקת פרס ישראל לפרופ' עודד גולדרייך, בתחום חקר המתמטיקה ומדעי המחשב.

פרופ' עודד גולדרייך (צילום: מכון ויצמן)

השופטים יצחק עמית, נעם סולברג ויעל וילנר החליטו לאפשר לשר החינוך יואב גלנט להוציא לפועל את המהלך המקארטיסטי שהגה, שבמסגרתו ישקול האם גולדרייך ראוי לפרס, על אף שתמך בחרם אקדמי על אוניברסיטת אריאל.

שני היבטים תקדימיים נרשמו בעתירה הזו: האחד, בפעם הראשונה מדובר בעתירה שהגישה ועדת הפרס עצמה נגד שר החינוך, ולא בעתירה שהוגשה על-ידי גורם חיצוני. השני, הן היועץ המשפטי לממשלה והן השופטים עצמם הפגינו עמדה נרפית, המשקפת חשש מפני השררה.

שעה קלה לאחר הדיון שקיימו השופטים בעתירה, פרסמו השופטים החלטה ובה [החליטו לאמץ](#) את גישתו של היועץ אביחי מנדלבלויט, שלפיה יש לאפשר לגלנט פרק זמן של 30 יום לשקול את הנושא.

פירושה של ההחלטה: גולדרייך לא יקבל את פרס ישראל השנה. אם בתום השקילה ימצא גלנט שאין לו הצדקה לשלול מגולדרייך את הפרס, יוכל הזוכה לבחור אם להמתין עד יום העצמאות הבא כדי לקבלו, או שהפרס יוענק לו בטקס פרטי. חזקה על גלנט שבמצב כזה יעניק את הפרס לגולדרייך באיזה מרתף אפלולי במשרד החינוך, באירוע שלא יאופיין בחגיגות-יתר.

פרופ' עודד גולדרייך מקבל את פרס ישראל מידי פרופ' דוד הראל בטכס מרגש עם הרבה מאוד נוכחים (לפי תקנות הקורונה, בשטח פתוח), על הדשא מול בניין המתימטיקה ההיסטורי במכון ויצמן למדע. pic.twitter.com/E22T92SDL8

— Yadin Dudai ???????????? (@yadindudai) April 11, 2021

הסיבה לסירובו של גלנט לאשר את מתן הפרס לגולדרייך: אנשי ימין, המפעילים את האתר

"הכר את המרצה" הפנו את תשומת לבו לעצומות שעליהן חתם גולדרייך בעבר, בתמיכה בארגון שוברים שתיקה ובביקורת על פעולות ישראל במבצע צוק איתן.

ועדת הפרס סירבה לשנות את החלטתה, והודיעה לשר כי "יוקרת פרס ישראל ומניעת הידרדרותו לפרס פוליטי הון לנגד עינינו, ואנו מודאגים מהפרת תקנון הפרס המתבצעת כעת" – הפרה על ידי גלנט, שסירב לאשר את החלטתה הסופית של הוועדה.

אך גלנט סירב להרפות, ודרש מהוועדה לחקור האם גולדרייך אכן תומך בתנועת ה-BDS, כפי שנטען במידע שהונח לפני השר. הדברים הגיעו לידי כך, שיו"ר ועדת הפרס פנתה לגולדרייך, וקיבלה ממנו מכתב בזו הלשון: "בתשובה לשאלתך, הריני מצהיר בזאת כי איננו תומך ב-BDS ומעולם לא תמכתי בארגון זה".

מנדלבליט, בעוד מופע של התבטלות בפני גורמים פוליטיים, הודיע לבג"ץ כי אמנם בהצטרפותו של גולדרייך לעצומות בעבר אין כדי למנוע ממנו לקבל את הפרס, אך החתימה האחרונה, שהגיעה לידיעת השר "רק השבוע", מעוררת חשש להפרה של הוראות חוק החרם. מדובר בקריאה לאיחוד האירופי להפסיק כל שיתוף פעולה עם אוניברסיטת אריאל.

שר חינוך יואב גלנט (צילום: אבשלום ששוני/פלאש90)

מנדלבלויט הודיע לבג"ץ כי נוכח העובדה שהמידע על כך הגיע לידי השר רק בימים האחרונים, על אף שגולדרייך הודיע שחתם כבר בחודש ינואר השנה – עוד לפני שנודע לו על זכייתו בפרס – יש לאפשר לגלנט 30 ימים לשקול את הנושא.

נזק בלתי הפיך

מלבד הנזק לחופש הביטוי של מועמדים לפרס, לפחות אלה המחזיקים בעמדות שאינן נוחות לממשלה, גורמת ההחלטה נזק כבד גם ליוקרתו של פרס ישראל, ולמאמצים שהושקעו עד עתה להותירו בספירה המקצועית, נטולת פוליטיזציה.

מה הוביל להחלטתם זו של השופטים? עמית, וילנר וסולברג הרי מכירים את הפסיקה העקבית בעניין פרס ישראל. הם יודעים שגלנט חרג מסמכותו ומתקנון פרסי ישראל ולא יכול היה למנוע מגולדרייך את הפרס.

אפשר להניח שהשופטים קיבלו החלטה טקטית לחתום פה-אחד על החלטת הביניים, ולהותיר חילוקי דעות ביניהם, ככל שישנם כאלה, לפסק הדין הסופי. אפשר גם להניח שהשופט עמית לא היה שבע רצון מההחלטה, אך לא יכול היה לעמוד מול שני חבריו להרכב המייצגים גישה שמרנית יותר.

שופט בית המשפט העליון יצחק עמית (צילום: מרים אלסטר/פלאש90)

אי אפשר להצדיק את החלטת בג"ץ, אך ניתן לראותה ככזו המשקפת סובלנות מפליגה כלפי שר החינוך. ניכר כי השופטים עושים ככל יכולתם על מנת שלא להתנגש עם הפוליטיקאים בתקופה זו. הפעם הזו, הם היו נכונים, לשם כך, להקריב את חופש הביטוי של פרופ' גולדרייך.

אי אפשר להצדיק את החלטת בג"ץ, אך ניתן לראותה ככזו המשקפת סובלנות מפליגה כלפי שר החינוך. ניכר כי השופטים עושים ככל יכולתם על מנת שלא להתנגש עם הפוליטיקאים בתקופה זו

אולי יש בלבם תקווה שבתום פרק הזמן שבו גלנט "יבחן את כנות התנערותו של גולדרייך מתנועת ה-BDS", כפי שהודיע ביהירות מיד לאחר החלטת בית המשפט, יוצאו עבורם הערמונים מן האש. אולי על ידי גלנט עצמו, אולי על ידי מנדלבליט. ואם לא כך יקרה, אפשר שלא רק גולדרייך, אלא גם יוקרתו של פרס ישראל כולו, תספוג נזק בלתי הפיך.